

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСВИТИ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

УДК 374.7 (438)

Lukyanova Larisa – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Director of the Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAPS of Ukraine

ORCID ID 0000-0002-0982-6162

E-mail: larysa.lukianova@gmail.com

Z POLSKICH DOŚWIADCZEŃ KSZTAŁCENIA KADR PEDAGOGICZNYCH EDUKACJI DOROSŁYCH

Summary. The article presents the training of pedagogical staff for working with adults as an important sphere of society activity. There is substantiated the necessity of the development of the system of training specialists for adult education which is dictated by the variety of their professional roles. In formal education they are teachers of pedagogical and andragogical disciplines, highly specialized profile teachers, specialists in the field of adult education, consultants, methodologists, experts, organizers, tutors, inspectors, social workers, management employees. In non-formal adult educational environment, they are andragogues – experts; andragogues-consultants; inspectors; andragogues-organizers; andragogue –communication agents, andragogues- stimulators, andragogues-idea generators). The peculiarities of formation and development of vocational training of andragogues in Poland are revealed. The modern approaches to organizing the vocational training of pedagogical staff for working with adults in Poland are analyzed and summarized; the modern Polish tendencies typical to this process are substantiated. The features of this training on the bachelor's and master's levels are determined. There is also described the target and organizational-content aspects of the vocational training of andragogues at the universities of Poland. The attention is paid to the theoretical-methodological, legislative and technological aspects of this training aimed at the formation and development of professional competence of andragogues. The curricula of several universities, which carry out vocational training of pedagogical staff for working with adults are analyzed, the content of postgraduate practice-oriented andragogical training is outlined. There are identified positive ideas of Poland's experience which should be implemented in the educational environment of Ukraine.

Key words: *andragogue, pedagogical staff for working with adults, vocational training, postgraduate education, curriculum, educational program.*

Лук'янова Лариса Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

ORCID ID 0000-0002-0982-6162

E-mail: larysa.lukianova@gmail.com

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ РОБОТИ З ДОРΟΣЛИМИ: ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

Анотація. Обґрунтовано нагальність розвитку системи підготовки фахівців для освіти дорослих. Проаналізовано та узагальнено сучасні підходи щодо організації професійної підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими у Польщі. Визначено особливості цієї підготовки на бакалаврському і магістерському рівнях; описано цільові та організаційно-змістові аспекти професійної підготовки андрагогів в університетах Польщі. Проаналізовано навчальні плани окремих університетів, які здійснюють професійну підготовку педагогічного персоналу для роботи з дорослими, окреслено зміст післядипломної практикоорієнтованої андрагогічної підготовки. Виокремлено позитивні ідеї досвіду Польщі, які доцільно імплементувати в освітнє середовище України.

Ключові слова: андрагог, педагогічний персонал для роботи з дорослими, професійна підготовка, післядипломна освіта, навчальний план, освітня програма.

Лукьянова Лариса Борисовна – доктор педагогических наук, профессор, член-корреспондент НАПН Украины, директор Института педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины

ORCID ID 0000-0002-0982-6162

E-mail: larysa.lukianova@gmail.com

ПОДГОТОВКА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПЕРСОНАЛА ДЛЯ РАБОТЫ СО ВЗРОСЛЫМИ: ПОЛЬСКИЙ ОПЫТ

Аннотация. Обоснована актуальность развития системы подготовки специалистов для образования взрослых. Проанализированы и обобщены современные подходы к организации профессиональной подготовки педагогического персонала для работы со взрослыми в Польше. Определены особенности этой подготовки на бакалаврском и

магистерском уровня; описано целевые и организационно-содержательные аспекты профессиональной подготовки андрагогов в университетах Польши. Проанализированы учебные планы отдельных университетов, осуществляющих профессиональную подготовку педагогического персонала для работы со взрослыми, определено содержание последипломной практики ориентированной андрагогической подготовки. Выделены позитивные идеи опыта Польши, которые целесообразно имплементировать в образовательную среду Украины.

Ключевые слова: андрагог, педагогический персонал для работы со взрослыми, профессиональная подготовка, последипломное образование, учебный план, учебная программа.

We współczesnej przestrzeni oświatowej przygotowanie specjalistów w zakresie edukacji dorosłych staje się wiodącą formą praktyki społecznej oraz istotną sferą działalności społeczeństwa. Będąc składnikiem systemu edukacji dorosłych, łączy ono działaczy oświatowych wokół wspólnej sprawy, idei i interesów. Według S. Houle «pedagodzy dorosłych teoretycznie nie należą do jednego zawodu, należy ich raczej zaliczać do całej rodziny zawodów» [6].

Warto zauważyć, że w krajach europejskich trwa dyskusja na temat najbardziej racjonalnych ścieżek rozwoju systemu przygotowywania i doskonalenia personelu pedagogicznego do pracy z dorosłymi. Jak twierdzi M. Knowles najważniejszym zadaniem światowej wspólnoty pedagogicznej jest przygotowanie «kompetentnych specjalistów w zakresie edukacji dorosłych (adult educators), którzy potrafią korzystać ze swojej wiedzy w ciągle zmieniających się warunkach, zajmować się samodoskonaleniem oraz samokształceniem przez całe swoje życie». Uczony zauważył, iż tak naprawdę niewielu jest prawdziwych specjalistów w zakresie edukacji dorosłych, czyli takich osób, które uzyskały specjalistyczne kwalifikacje zawodowe w zakresie nauczania dorosłych i które mają duże osiągnięcia w tej dziedzinie [10].

Uzasadniając konieczność rozwoju systemu przygotowania fachowców ds. edukacji dorosłych, przytoczę opinię P. Jarvisa na temat różnorodności ról zawodowych, pełnionych przez andragogów w społeczeństwie, a mianowicie: wykładowcy dyscyplin pedagogicznych i andragogicznych; wykładowcy profili o wąskiej specjalizacji (np. etyki, psychologii, ekonomii), którzy oprócz specjalistycznej wiedzy, opanowali również wiedzę i technologię andragogiczną, specjaliści-badacze w zakresie edukacji dorosłych; doradcy, metodycy, eksperci, organizatorzy, tutorzy, inspektorzy, pracownicy socjalni, pracownicy sfery zarządzania etc. (w instytucjach, organizacjach, w przedsiębiorstwach sfery produkcyjnej i społecznej) [8].

Ponadto obok edukacji formalnej obecnie coraz bardziej aktualne stają się różne formy nieformalnej lub pozaformalnej edukacji dorosłych.

Jak wynika z analizy materiałów badawczych, niewiele jest źródeł

naukowych, które bezpośrednio opisywałyby status, rolę i funkcje andragoga, «znacznie więcej uwagi w edukacji dorosłych poświęca się uczniom, a nie pedagogom» [2]. Problematyką personelu pedagogicznego w systemie edukacji dorosłych zajmowali się uczeni ukraińscy (O. Aniszczenko, S. Archipowa, S. Babuszko, W. Olijnyk, W. Pucow, Ł. Tymczuk, O. Czuhaj i inni) oraz zagraniczni (M. Gromkova, A. Żdanow, A. Kujukew, S. Brukfeld, P. Jarvis, N. Knowles, N. Miller, F. Pegler, R. Swanson, R. Smith, U. Ukke, R. Faultish i inni.). Kwestia profesjonalizacji edukacji dorosłych została dokładnie opisana w pracach polskich uczonych: T. Aleksandra, H. Bednarczyka, M. Marczyka, S. Kaczora, Ł. Kopciwicz, L. Turosa, a także B. Wojsasik, U. Jaruszki i innych.

Pomimo wielu osiągnięć ukraińskich naukowców oraz pedagogów praktyków w zakresie edukacji dorosłych, nie możemy jeszcze mówić o kwestii przygotowania personelu pedagogicznego do pracy z dorosłymi jako odrębnej dziedzinie studiów naukowych. Na uczelniach wyższych pedagogiczne przygotowanie pedagogów andragogów jest realizowane systemowo, w ośrodkach studiów podyplomowych, a programy oświatowe w zakresie rozwoju kompetencji andragogicznych nie są jeszcze popularne.

Jednocześnie Ministerstwo Polityki Socjalnej, uwzględniając światowe doświadczenia w dziedzinie kształcenia ustawicznego oraz wzrost zapotrzebowania na edukację dorosłych, a także, wyodrębnienie andragogiki w osobny kierunek naukowy w systemie wiedzy pedagogicznej poparło propozycję Ministerstwa Oświaty i Nauki co do potrzeby stworzenia nowego zawodu (pismo № 1/12-2537 z dnia 13.03.2018) oraz projektu Zmiany nr 8 do Klasyfikatora zawodów, dzięki której wniesiono nową nazwę zawodu «andragog» z kodem 2359.2 (grupa zawodowa «Inni specjaliści ds. nauczania»).

Celem artykułu jest zapoznanie się, analiza i uogólnienie sposobów organizacji kształcenia zawodowego personelu pedagogicznego do pracy z dorosłymi w Polsce; przedstawienie aktualnych polskich tendencji, towarzyszących temu procesowi oraz wyodrębnienie pozytywnych doświadczeń, z których można byłoby skorzystać na polu oświatowym Ukrainy.

Przygotowanie do zawodu na kierunkach andragogicznych. Obecnie zawód andragoga w Polsce uznawany jest za profesję nowej generacji, którego rozwój spowodowany był sytuacją ekonomiczną w kraju, potrzebą ciągłego rozwoju osobowego i profesjonalnego człowieka, zdobycia dodatkowych umiejętności w celu bycia konkurencyjnym na rynku pracy. Do państwowego klasyfikatora zawodów i specjalności zawód andragoga został wpisany pod № 235101 [7] i dość duża ilość uczelni różnych form własności proponuje studia przygotowujące specjalistów w tym zakresie. Ponadto na uniwersytetach ma również miejsce przygotowanie specjalistów do pracy z dorosłymi w zawodach spokrewnionych, a mianowicie: edukator dorosłych, trener, trener-konsultant,

które są także oficjalnie uznane i zarejestrowane w klasyfikatorze zawodów i specjalności.

Na stronach polskich uniwersytetów zaznacza się, iż kierunek andragogika przeznaczony jest dla osób, które chcą skoncentrować się w swojej działalności zawodowej właśnie na pracy z dorosłymi, a nie «pracować z dziećmi i młodzieżą». Idealnym kandydatem na takie studia jest osoba, przekonana o tym, iż może się uczyć przez całe swoje życie, a w przyszłości chciałaby uczyć dorosłych [9].

Warto zaznaczyć, iż od drugiej połowy lat 90-ych XX w. system przygotowywania specjalistów w Polsce, w tym również andragogów ma strukturę podzieloną na 2 poziomy: *trzyletnie studia licencjackie* (poziom bakaławski) i *dwuletnie studia magisterskie*.

Pierwszy cykl nauczania trwa trzy lata i kończy się uzyskaniem stopnia bakaławra (licencjata). Drugim poziomem akademickim bazowego wykształcenia wyższego jest magistratura, po ukończeniu której absolwent posiada poszerzoną wiedzę wąskiego profilu i w zasadzie wszystkie polskie uniwersytety, prowadzące studia licencjackie w zakresie andragogiki proponują również studia magisterskie w tym zawodzie. Słuszność wprowadzenia i rozwoju studiów magisterskich z andragogiki potwierdza A. Hartres, który uważa, iż uznanie jakiegokolwiek kierunku przygotowania specjalistów dokonuje się właśnie od momentu wprowadzenia stopnia magistra i doktora [3].

Podczas studiów magisterskich, osobom, które uzyskały stopień licencjata na innych kierunkach proponowane są dodatkowe zajęcia fakultatywne (np. «Metodyka pracy dydaktycznej z dorosłymi», «Konsultacje ds. kariery», «Procesy samokształcenia» itp.), co pozwala nadrobić wiedzę i umiejętności, uzyskane przez absolwentów pierwszego cyklu nauczania.

Obecnie dużo uczelni w Polsce przygotowuje specjalistów w zakresie edukacyjno-oświatowej pracy z dorosłymi. Należy dodać, iż kierunek nie zawsze nazywa się andragogika, jak np. na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Dostyc często można spotkać w nazwie wyrażenie «edukacja dorosłych» (Edukacja i zarządzanie karierą dorosłych na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu), «Edukacja dorosłych, coaching» na Uniwersytecie Łódzkim lub «Edukacja dorosłych i gerontologia»).

Uniwersytet Warszawski np. przygotowuje andragogów na poziomie licencjatu i magistratury. Na Wydziale Pedagogicznym studiów licencjackich dostępny jest kierunek «Andragogika – organizacja edukacji dorosłych»[18]. Na poziomie magisterskim studia mogą być kontynuowane na kierunkach: «Andragogika – Edukacja pozaformalna dorosłych – prowadzenie szkoleń», «Andragogika – doradztwo zawodowe i edukacyjne dorosłych» oraz «Animator kultury i doradca edukacyjno-zawodowy w społeczeństwie wielokulturowym».

Na Wydziale Studiów Edukacyjnych na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu również prowadzone są studia licencjackie

dzienne na kierunku «Doradztwo zawodowe i personalne» oraz studia magisterskie na kierunku «Edukacja dorosłych i zarządzanie karierą» [21].

Na Uniwersytecie Łódzkim na Wydziale Nauk o Wychowaniu prowadzone są zaoczne oraz dzienne studia licencjackie na kierunku «Edukacja dorosłych, coaching» [16]. Na studiach magisterskich (dziennych i zaocznych) na wydziale pedagogiki również funkcjonuje kierunek kształcący przyszłych magistrów pedagogiki w zakresie edukacji dorosłych i coachingu. Nauczanie dorosłych oparte jest na wartościach demokratycznych, tolerancji i solidarności, odpowiedzialnym korzystaniu z wolności [19]. Dlatego też jako podmiot działalności oraz podmiot współdziałania podmiotowego pedagog-andragog powinien posiadać szeroki zakres wiedzy, opanować różne umiejętności i nawyki, pomagające w zrozumieniu i rozwoju potencjału edukacyjnego różnych grup społecznych dorosłych ludzi.

W procesie przygotowania do zawodu na kierunkach andragogicznych plany nauczania przewidują zazwyczaj uzyskiwanie wiedzy, związanej z funkcjonowaniem dorosłego człowieka w różnych sferach życia, a szczególnie w sferze zawodowej, działalności oświatowej i społecznej/socjalnej, a także zdobycie umiejętności niezbędnych do efektywnego funkcjonowania dorosłych w działalności edukacyjno-zawodowej. Ponieważ andragogika jest nierozzerwalnie związana z pedagogiką w procesie przygotowania przyszłych andragogów na polskich uniwersytetach realizowany jest plan nauczania bardzo podobny do planu nauczania na kierunkach pedagogicznych. Studenci uzyskują wiedzę teoretyczną oraz doświadczenie praktyczne, niezbędne im do prowadzenia działalności zawodowej [18], co pozwala pracować z różnymi kategoriami ludzi dorosłych. Jest to wiedza z psychologii, pedagogiki, ochrony zdrowia.

Zazwyczaj program przedmiotów nauczania obejmuje sferę pedagogiczną, psychologiczną i andragogiczną, a także sferę zarządzania, socjologii, kultury [9]. Przygotowanie psychologiczne zajmuje największą część programu i jest realizowane przy pomocy takich przedmiotów jak np.: psychologiczne koncepcje wieku dorosłego, psychologia rozwojowa dorosłych, metodologia pracy pedagogiczno-psychologicznej z bezrobotnymi. Duże znaczenie mają również przedmioty, które pokazują doświadczenia całościowego uczenia się w krajach UE, socjalno-ideologiczne konteksty edukacji, a także nauczanie w środowisku roboczym; dydaktykę dorosłych, metodologię rozwoju zawodowego itd.

Program przygotowania zależy niewątpliwie od specjalizacji i wymaga odbycia stażu oraz praktyk w państwowych lub prywatnych instytucjach różnych branży oraz sektorów gospodarki, które zajmują się działalnością edukacyjną i szkoleniową dorosłych. Tak więc w zależności od specjalizacji plan nauczania może zawierać również inne przedmioty. Np. na uniwersytecie w Łodzi program studiów licencjackich z pedagogiki na specjalności «Edukacja dorosłych,

coaching» [14] zawiera przedmioty nauczania, zapewniające przygotowanie w tym właśnie kierunku, a mianowicie: andragogika z coachingiem zawodowym, Coaching – rozwój kompetencji zawodowych i personalnych; andragogika wolnego czasu, andragogika rodziny i life coaching, Coaching w ZZL, Kariera, konsultacje i doradztwo: Badania, teoria; e-learning dla dorosłych, Kariera i rozwój zawodowy [16].

Kształcenie na kierunku «Edukacja dorosłych z gerontologią» wymagało wprowadzenia przedmiotów, które umożliwiają efektywność działalności zawodowej z osobami dorosłymi (Gerontologia socjalna, metodologia; Choroby chroniczne w okresie życia dorosłego; Edukacja gerontologiczna; Możliwości samorozwoju – zmiany w człowieku i człowiek w zmieniającym środowisku).

Ogólnie nauczanie tych przedmiotów pozwoli studentom zapoznać się z tendencjami i kierunkami rozwoju oraz praktycznymi rozwiązaniami w edukacji dorosłych w krajach zachodnich; teorie wychowania/nauczania dorosłych (teorie transformacyjnego uczenia się, uczenia się przez doświadczenie, uczenie się sytuacyjne, uczenie się przez życie codzienne); koncepcje starzenia się człowieka i osobliwości adaptacji do życia na emeryturze, fenomen dyskryminacji (ageism) oraz marginalizacja osób w wieku starszym [20].

W procesie kształcenia szczególną rolę pełnią te sfery wiedzy, które wynikają z działania podmiotów procesu nauczania. Dlatego istotnym zadaniem kształcenia zawodowego jest rozwój kompetencji emocjonalnych, komunikacyjnych i metodycznych, a także umiejętności właściwego wykorzystania narzędzi oceniania postępów w nauce. W takich warunkach spośród kompetencji zdobywanych przez studentów podczas studiów najważniejsze są te, które pomagają w tworzeniu indywidualnych projektów, rozwoju zawodowym/karierze, efektywnym funkcjonowaniu w środowisku pracy, definiowaniu własnego procesu nauczania w kontekście najnowszych teorii andragogicznych, tworzeniu programów nauczania, określaniu zmian rynków pracy i ich wpływu na edukację dorosłych i ich kariery, wykorzystaniu najnowszych technologii nauczania dorosłych [20].

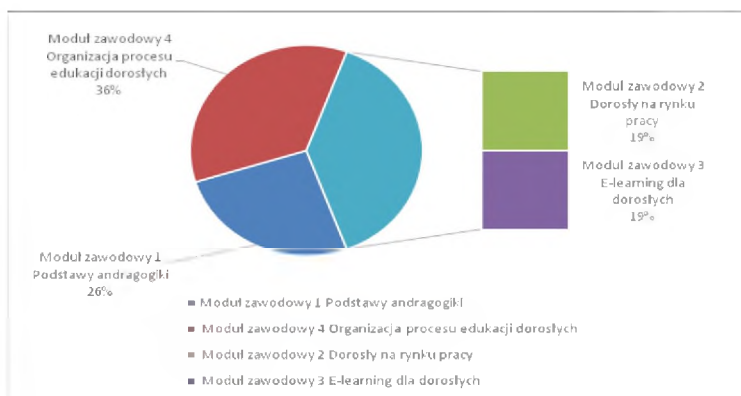
Przyjrzyjmy się bardziej szczegółowej analizie kształcenia andragogów, realizowanego na Uniwersytecie Warszawskim. Jak już wspomniałam powyżej, na studiach licencjackich kierunek nazywa się «andragogika – organizacja edukacji dorosłych», istnieje możliwość podjęcia studiów zarówno stacjonarnych, jak i zaocznych [18]. Absolwenci są specjalistami w zakresie procesów organizacji i zarządzania, edukacji i szkoleń dla dorosłych. Takie kształcenie w ramach Narodowego Programu Akredytacji Kierunków Studiów «Studia z przyszłością 2016 r.» uzyskał certyfikat, poświadczający, iż koncepcja kształcenia wyróżnia się wysoką jakością programów nauczania z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy oraz oczekiwań środowiska społeczno-ekonomicznego, a zdobyta wiedza jest zawsze aktualna i

nowoczesna, natomiast nawyki i kompetencje mają popyt wśród pracodawców.

Studia licencjackie trwają sześć semestrów i składają się z trzech etapów. Każdy etap (jeden rok nauczania) obejmuje odpowiednie moduły. Przejście do kolejnego etapu nauczania (na następny rok) wymaga zaliczenia wszystkich modułów, przewidzianych na danym etapie nauczania i uzyskania co najmniej 60 punktów ECTS. Ilość obowiązkowych godzin nauczania wynosi 1699. Jednocześnie część przedmiotów, należących do modułu przedmiotów ogólnopedagogicznych (kształcenia ogólnego) studenci mogą wybierać sami [18].

Oprócz modułów obowiązkowych, składających się z przedmiotów ogólnopedagogicznych, przedmiotów zawodowych i przedmiotów ze specjalizacji, student powinien wybrać zajęcia fakultatywne (dodatkowe), które proponowane są na wydziale oraz kursy ogólnowuniwersyteckie (z innych dziedzin wiedzy), które w przypadku niewystarczającej ilości, mogą przynieść dodatkowe punkty ECTS.

Analiza treści programów kształcenia pokazuje, iż na licencjacie znaczna ilość przedmiotów (pierwszy blok) w ramach dyscyplin ogólnopedagogicznych jest wspólna dla podstawowych specjalności kierunku pedagogicznego. Drugi blok to przedmioty praktyczne i teoretyczne, zapewniające gruntowne przygotowanie do zawodu. Blok składa się z 4 modułów zawodowych z 15 przedmiotów, które są studiowane od pierwszego do trzeciego roku studiów [15] (ich podział przedstawiono na rys. 1).

Rys. 1. Moduły zawodowe na specjalizacji «Andragogika – organizacja edukacji dorosłych»

Warto zauważyć, iż pierwszy moduł zawodowy zawiera zarówno przedmioty teoretyczne (Historia i współczesność edukacji dorosłych w Polsce,

Edukacyjne formy wspomagania rozwoju dorosłego człowieka), tak i metodyczne «Techniki aranżacji wydarzeń edukacyjnych». Od pierwszego roku wprowadzane są również przedmioty praktyczne, np., «Praktyki pedagogiczne – wizyty studyjne». Drugi i trzeci moduł zawodowy nastawione są na zapoznanie się z charakterystyką dorosłego człowieka na rynku pracy oraz odpowiednimi technologiami kształcenia, umożliwiającymi adaptację dorosłego człowieka w środowisku pracy. Na trzecim roku studiów w ramach czwartego modułu zawodowego szczególnie nacisk kładzie się na przedmioty, pokazujące specyfikę pracy z osobami dorosłymi. Osobne miejsce poświęcone jest również procesom logistycznym i marketingowym w edukacji dorosłych.

Znaczną uwagę w procesie kształcenia przyszłych andragogów poświęca się komponentowi praktycznemu jako możliwości wypróbowania własnych umiejętności pedagogicznych, dydaktycznych oraz organizatorskich, a więc duża ilość zajęć praktycznych odbywa się na zasadzie praktyki. Studia kończą się obroną pracy dyplomowej, nad którą można zacząć pracować po uzyskaniu zezwolenia, a więc po zaliczeniu wszystkich modułów, złożenia egzaminu z języka obcego na poziomie B2, zaliczenia seminarium dyplomowego i uzyskania 180 punktów ECTS [20].

Po ukończeniu licencjatu można kontynuować naukę, poszerzać swoje zainteresowania naukowe oraz zdobyć dodatkowe umiejętności na studiach magisterskich, prowadzonych przez Uniwersytet na trzech wyżej wymienionych specjalizacjach.

Studia magisterskie trwają 4 semestry i podzielone są na 2 etapy. Przedmiotem praktycznego kształcenia andragogów są podstawy i metody postępowania z uczniami dorosłymi, metody translacji i prezentacji wiedzy zawodowej, instytucjonalne, prawne i organizatorskie aspekty kształcenia dorosłych oraz niezbędne umiejętności i kluczowe kwalifikacje pozwalające na prowadzenie dalszej działalności zawodowej.

Podobnie jak na studiach licencjackich, na magistraturze każdy etap (jeden rok studiów) przewiduje opanowanie określonych modułów. Poza obowiązkowymi modułami z zakresu zawodowego i specjalistycznego, modułu dydaktycznego (dla osób, nie posiadających wykształcenia pedagogicznego), podobnie jak na pierwszym etapie student również wybiera przedmioty fakultatywne, które dopełniają ilość punktów ECTS. Analiza treści modułów nauczania i ich opisów pokazuje, iż znaczna ilość godzin przeznaczona jest na pracę samodzielną studenta.

Dalszy rozwój naukowy można kontynuować na studiach doktoranckich. Kształceniu zawodowego personelu do pracy z dorosłymi w Polsce poświęca się dużo uwagi i obecnie kraj ten posiada ona interesujące doświadczenia w tej branży, co jest bardzo cenne dla Ukrainy. Zawód andragoga można zdobyć zarówno na uczelniach pedagogicznych, jak i nie pedagogicznych. Na podstawie analizy informatorów uniwersyteckich

stwierdzono wspólne treści programów kształcenia akademickiego (licencjatu i magistratury) na kierunkach andragogicznych na Uniwersytetach w Polsce. Analiza programów nauczania przyszłych specjalistów andragogów, porównanie treści kształcenia praktycznego i teoretycznego pokazała, iż podczas studiów studenci zdobywają wiedzę na temat specyfiki pracy edukacyjno-oświatowej z dorosłymi w różnych grupach wiekowych oraz kategorii społecznych w sferze edukacji formalnej i nieformalnej, a także uczyć się wspomagania motywacji do nauki u dorosłych. Dużą część przygotowania zawodowego stanowi wiedza na temat funkcjonowania człowieka na wspólnym rynku pracy, zasad rozwoju i nauczania pracowników organizacji oraz specyfiki współczesnych technologii nauczania człowieka dorosłego.

Naszym zdaniem wiele uwagi poświęca się szkoleniu specjalistów pedagogicznych w Polsce, kraj ma wieloletnie tradycje, znaczące osiągnięcia, postępowe pomysły w tej dziedzinie, których wykorzystanie ułatwi rozwój praktycznej pracy nad szkoleniem organizatorów edukacji dorosłych na Ukrainie.

Bibliografia

1. Огієнко О.І. Скандинавський досвід підготовки педагогів для системи освіти дорослих. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету*, 2008. С. 147–152.
2. Boud D., Miller N. Animating Learning: New Conceptions of the Role of the Person Who Works with Learners. *Annual Adult Education Research Conference Proceedings*. URL: <http://www.edst.educ.ubc.ca/aerc/1998/98boud.htm> (data pobrania 20.02.2018).
3. Charters A.N. Papers on comparative adult education. *The Coalition of Adult Education Organization*. 1989.
4. Delaney S. Training the trainer. *A Guide to Training Trainers*. Amsterdam, Bangkok: ECPAT, 2008.
5. Díaz C.B. Una propuesta para formar educadores de adultos. *Programa de especialización en educación de adultos, Revista de Ciencias Humanas – UTP*. Pereira Colombia, 2000. P. 56–73.
6. Houle C.O. The education of adult education leaders. *Handbook of adult education in the United States*. Chicago : *Adult Education Association of the USA*, 1960. P. 117–137.
7. Indeks alfabetyczny zawodów i specjalności, Warszawa, 22.12.2014 r. URL: <https://leszno.praca.gov.pl/documents/2654177/2663900/Alfabetyczny%20indeks%20zawodow%20> (data pobrania 12.05.2018).
8. Jarvis P. Sociological perspectives on lifelong education and lifelong learning. Athens, Georgia, 1986.
9. Kierunek Studiów: Andragogika. URL: <http://studiowac.pl/11507/kierunek-studiow-andragogika> (data pobrania 20.12.2017)
10. Knowles M.S. Towards a Model of Lifelong Education. New York, 1972.
11. Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy. URL: <http://kpsw.edu.pl/studia-podyplomowe/studia-przygotowania-zawodowego-i-wspomagania-terapeutycznego/trener-andragog-doradca-zawodowy> (data pobrania 15.05.2018).

12. Mc Carron J.J. Crisis or opportunity: An investigation to determine the state of graduate programs in adult education in the United States and recommendations for survival in the 21st century: A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Education, 2006.

13. Murphy J.C. *Mentoring adult learners. Train-the-Trainer Manual*. Chicago, IL: Chicago State University, 2012. URL: <http://www.csu.edu/TLMP/documents/TLMPTraining-the-TrainerManual2.pdf> (дата pobrania 20.02.2018).

14. Pedagogika studia stacjonarne 1-go stopnia. URL: [https://informatorects.uni.lodz.pl/pl/programmes-all/P/DLP\(07\)](https://informatorects.uni.lodz.pl/pl/programmes-all/P/DLP(07)) (дата pobrania 09.11.2017).

15. Plan studiów dla osób przyjętych od roku 2017/18 specjalność Andragogika - organizacja edukacji dorosłych. URL: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/fckeditor/userfiles/file/PLANY-2017/plan-andragogika.pdf> (дата pobrania 09.02.2018).

16. Przedmioty prowadzone przez Wydział Nauk o Wychowaniu. URL: <https://informatorects.uni.lodz.pl/pl/faculties/0700000000/courses/?page> (дата pobrania 09.05.2018).

17. Studia Podyplomowe Trener – Andragog. URL: <https://irk.oferta.uw.edu.pl/pl/offer/PODYPL2018/programme/SP-PE-TRAND/?from=field:SP-PE-TRAND> (дата pobrania 20.02.2018).

18. Studia stacjonarne I stopnia. Specjalność Organizacja edukacji dorosłych (program dla studentów przyjmowanych od roku 2016/17). URL: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/fckeditor/userfiles/file/PROGRAMY%20PROGRAMY-2017/program-andragogika-podstawy.pdf> (дата pobrania 22.09.2017).

19. Towards becoming a good adult educator: Recourse Book for Adult Educators, *Project «A Good Adult Educator in Europe»*. CP. 2006. URL: <http://www.laea.lv/UserFiles/File/publikacijas/LPIA-Agade-A4.pdf> (дата pobrania 22.09.2017).

20. Uniwersytet warszawski. Wydział pedagogiczny. URL: <https://www.pedagog.uw.edu.pl/pedagog.php?id=973> (дата звернення: 15.01.2018)

21. Wydział Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. URL: <https://rekrutacja.amu.edu.pl/Strona/Kierunki/Lista/Lista?dostepnosc=A> (дата pobrania 15.01.2018).

УДК УДК 374.7.091(477)

Аніщенко Олена Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

ORCID ID 0000-0002-6145-2321

E-mail: anishchenko_olena@ukr.net

МОДЕЛІ ЦЕНТРІВ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність і доцільність створення центрів освіти дорослих (ЦОД) як закладів неформальної освіти в Україні. Запропоновано авторську типологію центрів освіти